

Talentgericht werken met kwetsbare jongeren

Ontwikkelwerk, erkenningswerk, verbindingswerk

Verslag onderzoekswerkplaats

Lectoraat Youth Spot, Hogeschool van Amsterdam. Auteur: Jolanda Sonneveld

Dit verslag van een onderzoekswerkplaats hoort bij *Talentgericht werken met kwetsbare jongeren* van Sebastian Abdallah, Maike Kooijmans en Jolanda Sonneveld.

© 2016 Uitgeverij Coutinho bv

Alle rechten voorbehouden.

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of op enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van reprografische verveelvoudigingen uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikel 16h Auteurswet 1912 dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoedingen te voldoen aan Stichting Reprorecht (Postbus 3051, 2130 KB Hoofddorp, www.reprorecht.nl). Voor het overnemen van (een) gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16 Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten Organisatie, Postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.stichting-pro.nl).

Uitgeverij Coutinho

Postbus 333

1400 AH Bussum

info@coutinho.nl

www.coutinho.nl

Noot van de uitgever

Wij hebben alle moeite gedaan om rechthebbenden van copyright te achterhalen. Personen of instanties die aanspraak maken op bepaalde rechten, wordt vriendelijk verzocht contact op te nemen met de uitgever.

ISBN 978 90 469 0491 6

NUR 752

Verlag onderzoekswerkplaats

Rolmodellen, inspiratie en motivatie (hoofdstuk II)

Atelier Youth Spot, 16 juni 2011

In de werkplaatsen hebben de deelnemers (jongerenwerkers, docenten, studenten) met elkaar onderzocht welke factoren een bijdrage kunnen leveren aan succesvol rolmodelschap. De uitkomsten van de verschillende subgroepen (3) zijn onderverdeeld in twee groepen: eigenschappen van het rolmodel en eigenschappen van de relatie tussen rolmodel en jongere. Hieronder volgt een overzicht van de bevindingen.

1 Eigenschappen van het rolmodel

Status

Het helpt als het rolmodel een bepaalde status geniet in de ogen van de jongere. Status kan op verschillende manieren bepaald zijn: succesvol zijn op een voor de jongere relevant gebied, het hebben van geld, roem, een functie met aanzien, het hebben van een goede, gerespecteerde positie binnen een gemeenschap waarvan de jongere deel uitmaakt, leiderschap, het hebben van een bepaalde expertise waarvan de jongere kan en wil leren. De factor status kwam het vaakst terug van alle genoemde factoren.

Aansluiting bij de leefwereld van de jongere

Rolmodellen die bekend zijn met de leefwereld en omstandigheden waarin de jongere opgroeit hebben meer kans op navolging. Deze aansluiting kan op meerdere manieren tot stand komen. Het kan helpen als het rolmodel dicht bij de doelgroep staat, ofwel daar zelf uit afkomstig is. Leeftijd kan een rol spelen: het hebben van dezelfde leeftijd kan bijdragen, maar ouder zijn kan ook van positieve invloed zijn. Leeftijdgenoten staan dicht bij elkaar, maar een leeftijdsverschil kan zorgen voor meer status en ervaringsdeskundigheid bij het rolmodel. Het hebben van een soortgelijke achtergrond kan bijdragen aan de geloofwaardigheid van het rolmodel en aan de bereidheid van de jongere het rolmodel te accepteren. Herkenning van problematiek en het bieden van aanknopingspunten om daarmee om te gaan zijn hierbij belangrijk. Tot slot kan het soms ook helpen als het rolmodel een bepaalde uitstraling heeft die de jongere aanspreekt.

Ervaringsdeskundigheid

Ervaringsdeskundigheid heeft veel te maken met het hebben van aansluiting bij de jongeren. Specifiek betekent dit dat het hebben ervaren van soortgelijke problematiek het rolmodel helpt bij het begrijpen van de jongere. Met name wanneer deze problematiek succesvol is opgelost door het rolmodel, kan dit bijdragen aan succesvol rolmodelschap. Jongeren kunnen zo leren van de fouten van een ander, zonder dat ze deze fouten eerst zelf moeten maken. Het kan zorgen dat bepaalde problemen door de jongere in een eerder stadium herkend worden, waardoor eerder naar oplossingen gezocht kan worden. Bovendien kan de jongere meer zelfvertrouwen en motivatie

krijgen wanneer blijkt dat het rolmodel soortgelijke problemen heeft overwonnen: als het rolmodel het kon, dan kan de jongere het ook.

Inzet

Het rolmodel heeft meer kans op succesvolle navolging wanneer hij/zij bereid is om tijd en aandacht te schenken aan de jongere. Bereikbaar zijn, langdurige inzet leveren, klaarstaan wanneer dat nodig is en daarin het tempo van de jongere volgen, zijn aspecten die hierbij ter sprake kwamen.

Streetwiseaanpak/-attitude

Bekendheid met de 'straatcultuur' en de daarbij horende omgangsvormen en sociale codes kan succesvol rolmodelschap bevorderen, met name wanneer dit aansluit bij de doelgroep. In feite heeft dit veel te maken met eerder genoemde factoren: voor jongeren van de straat kan dit het rolmodel de juiste status geven, het faciliteert de aansluiting bij de leefwereld van die groep en zorgt voor meer ervaringsdeskundigheid wat betreft de omstandigheden waarin die jongeren opgroeien.

Sociale netwerken

Het hebben van het juiste sociale netwerk en bruikbare contacten kan helpen bij succesvol rolmodelschap. Op die manier verleent het rolmodel toegang tot netwerken, tot sociaal kapitaal waar de doelgroep anders minder gemakkelijk toegang toe zou hebben.

Expertise, talent

Het eigen talent van het rolmodel, diens expertise en skills, kunnen een bijdrage leveren aan het succes van het rolmodelschap. Dit geldt met name wanneer de talenten van het rolmodel aantrekkelijk zijn voor de doelgroep, waardoor zij de bereidheid hebben om van het rolmodel te leren.

Overige zaken die van belang zijn bij rolmodelschap

- **Echtheid:** oprechtheid en eerlijkheid van het rolmodel zijn een ander aspect dat meerdere malen genoemd werd. Gespeelde betrokkenheid wordt door veel jongeren eenvoudig doorzien, en een oprechte interesse en inzet zijn van groot belang voor de aard van de relatie tussen rolmodel en jongere. Ook 'jezelf zijn' werd in deze context genoemd.
- **Bewustzijn:** in het geval van professionals die als rolmodel fungeren is het van belang dat een bepaalde mate van bewustzijn van het rolmodelschap aanwezig is. Indien de professional weet dat zijn/haar gedrag voor sommige jongeren een voorbeeld kan zijn, helpt dit bij het goed afstemmen van het rolgedrag op de specifieke behoeften van de doelgroep. Het kan een extra motivatie bieden om 'het goede voorbeeld' te geven wanneer dat nodig is.
- **Structuur:** activiteiten en begeleiding die zich kenmerken door een duidelijke structuur hebben meer kans op goed resultaat. Het helder formuleren van een wijze van aanpak, een te bereiken doel en de termijn waarbinnen dat plaats zou moeten vinden, helpt bij het managen van de verwachtingen van het rolmodel en de jongere, en biedt aanknopingspunten voor de monitoring van het proces.

2 Eigenschappen van de relatie tussen rolmodel en jongere

Individuele aandacht en waardering

Uit de resultaten van de werkgroepen komt naar voren dat individuele aandacht heel belangrijk wordt geacht voor het realiseren van een constructieve band tussen rolmodel en volger(s). Dit heeft te maken met de inzet van het rolmodel enerzijds, maar eveneens speelt de inzet van de jongere in kwestie een rol. Indien de jongere weinig tot geen aandacht heeft voor het rolmodel, vindt weinig tot geen overdracht plaats. De inzet van het rolmodel (bereikbaarheid, 'er zijn' tijd hebben voor de jongere) is medebepalend voor de inzet van de jongere. Het tonen van waardering voor elkaar is hierbij cruciaal.

Vertrouwen

Nauw verwant aan de bovenstaande factor is de vertrouwensband tussen het rolmodel en de jongere. Deze komt niet tot stand van de ene op de andere dag; hiervoor is tijd nodig en dit vereist een langetermijninvestering van twee kanten. Indien het rolmodel geen vertrouwen uitspreekt in de jongere met betrekking tot de gestelde doelen, zal de jongere ook minder snel vertrouwen op zichzelf. Naast het geven van vertrouwen is ook het stellen van eisen belangrijk: deze eisen geven aan wat er verwacht wordt van de jongere en maken tevens duidelijk dat het rolmodel gelooft dat dit geleverd kan worden. Vertrouwen geven en eisen stellen gaan wat dat betreft hand in hand. Daarnaast noemde één groep ook het gerelateerde aspect van verantwoordelijkheid: het leggen van de eindverantwoordelijkheid voor het resultaat bij de jongere zelf straalt het vertrouwen uit dat het rolmodel overtuigd is van de capaciteiten van de jongere om de gestelde doelen te kunnen realiseren. Daarnaast leert de jongere op die manier zich verantwoordelijk op te stellen.

Match tussen rolmodel en jongere

Indien het niet 'klikt' tussen beide partijen neemt de kans op succesvol rolmodelschap af. De eigenschappen van het rolmodel spelen hierin een belangrijke rol, maar er is meer. Wederzijdse erkenning en interesses kunnen van belang zijn, evenals persoonlijkheidskenmerken. Ook culturele achtergrond kan een rol spelen, maar is geen vereiste. Waarom het klikt tussen twee partijen is altijd lastig te bepalen en kan derhalve door een breed scala aan factoren beïnvloed worden. Cruciaal is echter dat er gronden zijn waarop deze klik tot stand kan komen, welke deze ook mogen zijn.

Flexibiliteit

Wanneer het rolmodel op strenge wijze allerlei adviezen gaat opleggen en zich rigide opstelt, is de kans op navolging kleiner dan wanneer de adviezen in samenspraak tot stand komen; wanneer het rolmodel het tempo van de jongere volgt en zich flexibel en niet veroordelend opstelt. Hier raken we aan de grens van het stellen van eisen: wanneer de gestelde eisen niet overeenkomen met het ontwikkelingsniveau en/of de capaciteiten van de jongere zal geen positief effect meer verwacht kunnen worden. Ook het bieden van perspectief aan de jongere werkt mogelijk het beste indien dit op natuurlijke wijze gebeurt, goed afgestemd op de reële mogelijkheden van de jongere.

Overige zaken die van belang zijn bij de rolmodelrelatie

- Stimulus: het kan helpen als het rolmodel slaagt om de jongere te motiveren, te stimuleren en te bekrachtigen in het bereiken van het gestelde doel. Daarnaast kan het rolmodel bijdragen aan de bewustwording en zelfreflectie van de jongere door hem/haar te stimuleren na te denken over diens beweegredenen en drijfveren om zijn of haar doel te bereiken.

- Beloning: het rolmodel kan baat hebben bij het bieden van een beloning voor behaalde eindresultaten of tussentijdse resultaten. Beloningen kunnen allerlei vormen hebben: van een complimentje tot het ondernemen van een leuke activiteit. Belangrijk is dat middels het belonen van positief gedrag de kans dat soortgelijk gedrag in de toekomst wordt herhaald, groter wordt. Indien een jongere succesvol is en doelen behaalt, kan dit eveneens een beloning zijn voor het rolmodel.
- Saamhorigheid: tot slot werd ook gesproken over het ‘wij-gevoel’; een mate van saamhorigheid tussen rolmodel en jongere die zich uit in het wederzijds motiveren en erkennen van elkaars inzet. Dit heeft te maken met het onderlinge vertrouwen en de waardering die men ontvangt voor de geleverde inzet. In afwezigheid van dit saamhorigheidsgevoel kan het moeilijker zijn om beide partijen gemotiveerd te houden.